

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'רנב

ערב שבת קודש
פרשת דברים / חזון
ח' במנחם־אב התשע"ח

יוצא־לאור עלידי
צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ח' במנחם-אב ה'תשע"ח - ט"ו במנחם-אב ה'תשע"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ח' במנחם-אב	הלכות מלוה ולוה פרק ז-ט.	ה' מאכלות אסורות פרק טז.	מל"ת רלט.
ש"ק	ט' במנחם-אב*	פרק י-יב.	פרק יז.	מ"ע קצט. מל"ת רמ.
א'	י' במנחם-אב**	פרק יג-טו.	ה' שחיטה.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת רמא. רמב.
ב'	י"א במנחם-אב	פרק טז-יח.	פרק ב.	מל"ת רלה.
ג'	י"ב במנחם-אב	פרק יט-כא.	פרק ג.	מל"ת רלו.
ד'	י"ג במנחם-אב	פרק כב-כד.	פרק ד.	מל"ת רלז.
ה'	י"ד במנחם-אב	פרק כה-כז.	פרק ה.	מ"ע קצח.
ו'	ט"ו במנחם-אב	הלכות טוען ונטען.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ו.	מ"ע רמו.

* השיעור של ערב תשעה באב - ללמוד קודם חצות היום. ** השיעור של תשעה באב (נדחה) - ללמוד במוצאי היום.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זמן זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', ח' במנחם-אב	3.19	4.24	4.50	5.55	9.15	12.47	1.22	7.45.7	8.13
ש"ק, ט' במנחם-אב	3.20	4.25	4.51	5.56	9.16	12.47	1.22	7.45.2	8.12
א', י' במנחם-אב	3.21	4.26	4.52	5.57	9.16	12.47	1.22	7.44.7	8.12
ב', י"א במנחם-אב	3.23	4.26	4.52	5.57	9.16	12.47	1.22	7.44.1	8.11
ג', י"ב במנחם-אב	3.24	4.27	4.53	5.58	9.17	12.47	1.22	7.43.5	8.10
ד', י"ג במנחם-אב	3.25	4.28	4.54	5.59	9.17	12.47	1.22	7.42.9	8.10
ה', י"ד במנחם-אב	3.26	4.29	4.55	5.59	9.17	12.47	1.22	7.42.3	8.09
ו', ט"ו במנחם-אב	3.27	4.30	4.55	6.00	9.18	12.47	1.22	7.41.6	8.08

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
דברים / חזון	7:08	8:24	7:24	8:27	7:16	8:28	7:25	8:25
ואתחנן / נחמו	7:04	8:19	7:19	8:22	7:12	8:23	7:21	8:21

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

מערכת: לוי-יצחק שייקביץ, יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 100 כפר חב"ד 6084000

פקס: 03-9606169 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

7474-ISSN 0793

לראות את ביהמ"ק

עניין הנצחיות קשור עם עבודתו של בעלת־שובה, שכבר בא לידי ניסיון ועמד בו • מכיוון שבית־המקדש השלישי יהיה נצחי, מובן שדווקא בו מתגלה שלימות העילוי של עבודת התשובה • על־אף שהוא טוען שאינו רואה את המקדש שלעתיד, הרי שורש הנשמה שלו בוודאי רואה, וראייה זו פועלת עליו כפי שהוא נמצא למטה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

בדוגמת העילוי דבעלי־תשובה לגבי צדיקים.

ב. והנה, אף־על־פי שהעילוי הבא על־ידי ירידת הגלות ועבודת התשובה שייך גם בבית שני (הבא לאחרי חורבן בית ראשון), אף־על־פי־כן, עיקר ושלימות עילוי זה יהיה בבית־המקדש השלישי דווקא.

והביאור בזה:

אף־על־פי שבית ראשון (שנבנה על־ידי שלמה המלך, שעליו נאמר "ויישב שלמה על כיסא ה'") היה בדרגה נעלית ביותר, ועד שבעת חנוכת בית־המקדש הראשון "לא עשו ישראל את יום־הכיפורים", מפני שגילוי זה היה נעלה יותר מכללות העניין דיום־הכיפורים, ולכן "יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא" (מועד־קטן טא, א) – אף־על־פי־כן, ישנו עילוי בבית שני שלא היה בבית ראשון.

וכמובן ממאמר רז"ל (תענית כו, ב) "ביום חתונתו זה מתן־תורה, וביום שמחת לבו זה בניין בית־המקדש":

כשם שבנוגע ל"יום חתונתו זה מתן תורה" נעשה עילוי מיוחד על־ידי עבודת התשובה שבזמן גלות בבל, שזהו העילוי ד"פורים" (שאז "קיימו מה שקיבלו כבר", קיום ותוקף לכללות העניין דמתן־תורה) לגבי יום־הכיפורים ("יום חתונתו זה מתן־תורה" – יום־הכיפורים שניתנו בו לוחות אחרונות), כמבואר בתיקוני זוהר שיום־הכיפורים הוא "כפורים", כמו פורים (היינו, שפורים הוא

א. ידועה תורת רבי לוי־יצחק מברדיטשוב (שהוא הממליץ טוב ואוהב ישראל) ש"שבת חזון" הוא מלשון "מחזה", שאז "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד".

והכוונה בזה – לעורר ולעודד את בני ישראל להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה, כי כאשר רואים את המקדש דלעתיד כפי שהוא עומד בנוי על מכונו למעלה, ועבודתם של בני ישראל היא רק להמשיך ולהוריד את בית־המקדש למטה – הרי זה פועל עידוד ונתינת כוח להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה, שעל־ידי זה ממשיכים ומורידים את בית־המקדש השלישי למטה, וכפסק־דין הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק ז' הלכה ה') "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה... ומיד הן נגאלין".

והנה, "חזון" ("מחזה") הוא תרגום של ראייה, וזהו השייכות המיוחדת ד"חזון" ל"מקדש דלעתיד", כי היות ש"מקדש דלעתיד" בא לאחרי הירידה דזמן הגלות ועבודת התשובה דבני ישראל בזמן זה [כפסק־דין הרמב"ם דלעיל שהגאולה (והמקדש) דלעתיד היא לאחרי עבודת התשובה "בסוף גלותן"], לכן יהיה באופן נעלה יותר מאשר בית־המקדש הראשון שהיה קודם הירידה דגלות, על־דרך העילוי דבעלי־תשובה לגבי צדיקים.

וזהו מה שהגילוי של ה"מקדש דלעתיד" (בשבת חזון) נאמר בלשון "חזון" (מחזה) שהוא תרגום של ראייה – כי כללות העניין דלשון תרגום הוא שמהפכים לשון של תרגום לקדושה (כמבואר בתורה אור), שעל־ידי זה נפעל עילוי גדול יותר,

בא בכתיבה (ועל־אחת־כמה־וכמה שאינו בא בקריאה), ודווקא ביום השלישי מתגלה הכוונה הפנימית שביום שני, שבצעם הרי זה גם עניין ד"כי טוב".

ובעבודת האדם – הרי זה החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת הבעל־תשובה:

"יום אחד" עניינו – עבודת הצדיקים, שאצלם לא שייך עניין אחר מלבד אלוקות – הקב"ה יחיד בעולמו, ואין נתינת מקום כלל לעניין דהיפך הקדושה.

יום שני עניינו – נתינת מקום לעניין דהיפך הקדושה, ואף־על־פי־כן, גם ביום שני ישנו בהעלם עניין "כי טוב", כי מה שישנו נתינת מקום לעניין של היפך הקדושה (כללות עניין החטא, שעל זה נאמר "ונפש כי תחטא – תוהא"), הרי זה כדי להפוך זאת לקדושה.

ועבודת הבעל־יתשובה היא על־דרך העניין דיום השלישי, היינו, שלאחרי שחטא ופגם כו' (שזהו עניין הפירוד והמחלוקת דיום שני), הרי הוא מהפך עניינים אלו לקדושה, ועל־ידי זה הרי הוא מגלה את העניין ד"כי טוב" שביום השני.

וכמבואר בתניא (פרק כ"ז) בפירוש הכתוב "וגם רשע ליום רעה", "שישוב מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור למעלה", שעל־ידי זה נפעל נחת־רוח למעלה, כמבואר שם שיש "שני מיני נחת־רוח לפניו יתברך... וזה שכתוב ועשה לי מטעמים... לשון רבים, שני מיני נחת־רוח": הא' – מעבודת הצדיקים, והב' – מהפיכת הרע ל"יום אור", שזוהי עבודת הבעל־יתשובה.

אבל אף־על־פי־כן, ביום שני עצמו ישנו עניין זה בהעלם בלבד, וגילוי הדבר נפעל ביום השלישי דווקא, שאז מתגלה שהכוונה בעניין "שני" היא – להפוך זאת ל"יום אור", "האור כי טוב".

ומאחר שביום השלישי מתגלה עניין ה"כי טוב" שביום שני – הרי זה באופן נעלה יותר מעניין ה"כי טוב" שביום הראשון, וזהו מה שיום השלישי הוכפל בו כי טוב, באופן של "כפליים לתושיה" (שזהו עילוי הבעל־יתשובה לגבי צדיקים), ש"כפליים" מורה על עניין שבאין־ערוך לגמרי (ולא רק ב' פעמים בלבד), כמובן ממאמר רז"ל במקום שבעל־יתשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד שם (היינו, לא רק שבפועל

למעלה מיום־הכיפורים), ועד שהעילוי דפורים הוא למעלה ממדידה והגבלה, כמאמר רז"ל "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

כמו כן מובן בנוגע ל"יום שמחת לבו זה בניין בית־המקדש" – שמפני היות בית שני לאחרי עבודת התשובה דגלות בבל, היה בו עילוי לגבי בית ראשון.

אמנם, עיקר ושלמות עיקר זה יהיה ב"מקדש דלעתיד" (בית־המקדש השלישי) דווקא, כי בית שני לא היה בניין נצחי, שהרי לאחרי היה עניין של חורבן וגלות, ועילוי זה יתגלה בבית־המקדש השלישי דווקא, שהוא יהיה בית נצחי, גאולה שאין אחריה גלות.

דהנה, עניין הנצחיות (בית נצחי) קשור עם עבודת התשובה – כמובן על־פי דברי הרמב"ם אודות העילוי דבעל־תשובה לגבי צדיק, שהבעל־תשובה בא לידי ניסיון ועמד בו, שאז בטוחים שעבודתו תהיה באופן נצחי, מה־שאי־כן בנוגע לצדיק שלא בא לידי ניסיון, שאי־אפשר לדעת כיצד תהיה הנהגתו כאשר יבוא לידי ניסיון (אף־על־פי שהוא בחזקת כשרות). ועל־דרך העילוי דשטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בבית־דין, שיש לו תוקף נצחי וכו'.

ולכן, מאחר שעניין הנצחיות ישנו רק ב"מקדש דלעתיד" (ולא בבית שני) – מובן, שעיקר ושלמות העילוי שבעבודת התשובה (הקשורה עם עניין הנצחיות) מתגלה בבית־המקדש השלישי דווקא.

ג. עניין זה (שהעילוי הנפעל על־ידי עבודת התשובה שבזמן הגלות – שהיה כבר בבית שני – יתגלה ב"מקדש דלעתיד" (השלישי) דווקא) מתבטא בזה ש"המקדש דלעתיד" הוא בית־המקדש השלישי.

והביאור בזה:

החילוק שבין מספר אחד למספר שלושה הוא – על־דרך החילוק שבין יום ראשון ליום שלישי דמעשה בראשית: יום ראשון נקרא "יום אחד", לפי שאז היה הקב"ה יחיד בעולמו. ויום שלישי עניינו שהוכפל בו כי טוב, "אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום", היינו, שיום השלישי מגלה את העניין ד"כי טוב" גם ביום השני, כי ביום השני מצד עצמו היה ה"טוב" בהעלם – שאינו

הנביא - לפי שבזמן הזה לא שייך גילוי המדרגות הכי נעלות באופן של ראייה מוחשית (ולכן זקוקים לראייה שכלית), אבל לעתיד-לבוא, כאשר יקויים הייעוד "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך" [ובלשון הקבלה: כאשר יהיה גילוי פנימיות עתיק, שגילוי זה נעלה יותר מכל הגילויים שבזמן הזה, שהם מחיצוניות עתיק] - תהיה ראייה מוחשית (לא רק ראייה שכלית) בכל הדרגות הנעלות ביותר.

ועל-דרך זה מובן בנוגע לענייננו: במשך כל השנה לא שייך לראות את המקדש דלעתיד בראייה מוחשית - כל זמן שנמצאים עדיין בזמן הגלות. אבל בשבת חזון נפעל עילוי מיוחד - שאז "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" בראייה מוחשית, על-דרך ומעין גילוי הדרגות הנעלות ביותר בראייה מוחשית לעתיד-לבוא.

ה. והנה, ישנם הטוענים שלמרות שידועים את הפתגם הנ"ל (שבשבת חזון מראין לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד) אינם רואים זאת בפועל ממש (בראייה מוחשית)!

- אלו שרואים בשבת חזון את המקדש דלעתיד בפועל ממש, אינם זקוקים להסברת וביאור העניין בעת ההתוועדות; אבל המדובר הוא אודות אלו הטוענים שאינם רואים את המקדש דלעתיד בפועל ממש!

והתשובה לדבר - איתא בגמרא (מגילה ג,א): "וראייתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי (חגי, זכריה ומלאכי) לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם... וכי מאחר דלא חזו מא טעמא איבעיתו, אף-על-גב דאינהו לא חזו, מזלייהו חזו".

זאת אומרת: אין הכוונה שדניאל ראה את המראה וסיפר זאת לאנשים אשר היו עמו, וסיפורו של דניאל הטיל עליהם "חרדה גדולה" - אלא מה ש"חרדה גדולה נפלה עליהם" היה לפי ש"מזליהו חזו", היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה. [וזהו גם ביאור הבעל שם טוב אודות מאמר רז"ל "בכל יום ויום בת קול יוצאת כו" - דלכאורה אינו מובן; מהי התועלת בהכרזת ה"בת קול" כאשר אף אחד אינו שומע זאת?! וממה-נפשך: עצם העניין קיים גם ללא הכרזת ה"בת קול", ואילו

אינם עומדים שם, אלא הדבר אינו ביכולתם (כלל), שעילוי בעלי-תשובה לגבי צדיקים הוא באין-ערוך לגמרי (כי אם נאמר ש"כפליים" פירושו ב' פעמים בלבד (ולא באין-ערוך) - אינו מובן מדוע אין ביכולתם לבוא לדרגה זו).

ועל-פי זה מובן שכשם שעניין "כי טוב" שביום השני מתגלה ביום השלישי דווקא, כמו כן העילוי הנפעל על-ידי עבודת התשובה בזמן הגלות (שישנו גם בבית שני) מתגלה ב"מקדש דלעתיד" - בית-המקדש השלישי דווקא.

ד. והנה, אף-על-פי שבשבת חזון "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" באופן של "מחזה", היינו, שהראייה היא על-ידי עניין של לבוש - אין זה שולל את עניין הראייה המוחשית, כי גם כאשר הראייה היא על-ידי לבוש, הרי הוא רואה את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית.

ובדוגמת הראייה על-ידי "משקפיים": אף-על-פי שהראייה על-ידי "משקפיים" היא על-ידי לבוש של זכוכית - הרי על-ידי זה רואה האדם את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית (ולכן מותר להרכיב "משקפיים" ביום השבת, מאחר שעל-ידי זה יכול האדם (הזקוק לזה) לראות כדבעי). וכמובא באחרונים שהראייה על-ידי משקפיים נחשבת לראייה מוחשית בנוגע לעניינים שבהם צריך להיות ראייה מוחשית.

וזהו עילוי שבת חזון לגבי שאר ימי השנה:

בתפילת שחרית בכל יום ויום אומרים ב"שירת הים" "מקדש אדני כוננו ידיך", דקאי על המקדש דלעתיד, וכן אומרים "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים", שקאי על ירושלים ובית-המקדש. אבל עניין זה הוא באופן של ראייה שכלית בלבד, ואילו בשבת חזון "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" - בראייה מוחשית.

דהנה, ישנם עניינים שבזמן הזה אין יכולים לראותם בראייה מוחשית, ואז זקוקים לראייה שכלית, וכידוע המבואר (באיגרת-הקודש (סימן י"ט) ובכמה מקומות) בעניין "חכם עדיף מנביא", שעל-ידי ראייה שכלית דחכם (ועל-דרך זה מובן בנוגע לראייה שכלית של נביא, שזהו בחינת ה"חכם" שבו) יכולים להשיג במדרגות נעלות יותר מאותן המדרגות המתגלות בראייה מוחשית אצל

מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, והוא מסביר לו אודות עניין זה כו' - אלא עליו לדעת ש"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד", ולכן צריך הוא בעצמו לראות זאת.

ישנה אומנם נתינת כוח מנשיא דורנו, על-דרך עניין "הקב"ה עוזרו", כי "צדיקים דומין לבוראם" - אבל זהו עניין של נתינת כוח בלבד, ואילו העבודה עצמה (ובענייננו: ראיית המקדש דלעתיד) צריכה להיעשות על-ידי כל אחד ואחד באופן פרטי, ולא להסתפק בזה שיודע שאצל נשיא דורנו ישנו עניין זה בתכלית השלימות.

ועל-דרך האמור לעיל בנוגע לדניאל והאנשים אשר היו עמו: אין הכוונה שראיית המראה היתה על-ידי דניאל בלבד, והוא סיפר להם אודות עניין זה - אלא גם האנשים אשר היו עמו ראו זאת באופן ש"מזלייהו חזו" - (על-כל-פנים), היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה (וראייה זו פעלה עליהם בהיותם למטה).

ועל-דרך זה בנוגע לענייננו: אין להסתפק בזה שנשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, אלא כל אחד ואחד צריך להשתדל לראות בעצמו את המקדש דלעתיד, מאחר ש"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד".

(קטעים מהתוועדות שבת-קודש פרשת דברים, שבת חזון ה'תשמ"ב. התוועדות תשמ"ב כרך ד, עמ' 1944-1940 - בלתי מוגה)

התועלת שבהכרזת ה"בת קול" (שישמעו זאת בעולם) אינה נפעלת (לכאורה) כאשר אף אחד אינו שומע את ה"בת קול"! - אלא זהו על-דרך העניין ד"מזלייהו חזו".

ועל-דרך זה מובן בנוגע לענייננו: למרות שהוא טוען שאינו רואה את המקדש דלעתיד, הרי מזל הנשמה שלו בוודאי רואה את המקדש דלעתיד, וראייה זו פועלת עליו כפי שהוא נמצא למטה (על-דרך העניין ד"חרדה גדולה נפלה עליהם"). ונמצא שעבודתו היא רק לקשר את עצמו עם שורש ומזל נשמתו. ועל זה נאמר "לא בשמים היא": מזל הנשמה נמצא אמנם בשמים, אבל העבודה לקשר את עצמו עם מזל הנשמה - שייכת לכל אחד ואחד מישראל, ובאופן ד"לא בשמים היא".

ו. ההוראה מזה בנוגע לפועל:

כאשר יהודי יודע ששבת זו היא "שבת חזון", על שם התחלת ההפטרה "חזון ישעיהו" [ששמו מורה על עניין הישועה], ויודע שבשבת זו "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" [כפי שכבר נדפס בספרי חסידות, וכפתגם הצמח-צדק שעניין שבדפוס הוא לדורות] - עליו להשתדל שהוא אמנם יראה את המקדש דלעתיד בפועל ממש, על-ידי זה שמקשר את עצמו עם שורש ומזל נשמתו למעלה.

זאת אומרת: אין לו להסתפק בזה שיודע שכ"ק

בה

**מידי ערב נערכות
הכשרות מטבחים
ברחבי הארץ
על ידי פעילי
'מבצע כשרות'**

חסיד חב"ד! אנו זקוקים לך,
בכדי שנוכל לתת מענה
לכל בקשה

**בוא ליטול
חלק פעיל
ב'מבצע
כשרות'!**

צעירי
אגודת חב"ד
אגף המבצעים

לפרטים והצטרפות:
053-330-9419 יענקי

באש הצתה, ובאש אתה עתיד לבנותה

בשנת תשט"ז פרצה שריפה בחדר בקיבוץ שדה אליהו, ונשרפו ספרי־קודש. הרבי פענח את הקשר בין המאורעות • איזה מאמר חסידות הורה הרבי ללמוד כאשר נשרפו 15 עמודים של ספר תורה בבית כנסת חב"ד בשכונת סנהדריה בירושלים? • רשימה ראשונה

למה נשרפו

ספרי־קודש בקיבוץ?

יצחק וייל, יהודי שעלה לארץ מצרפת והתיישב בקיבוץ הדתי שדה אליהו, עמד בקשר עם הרבי (ראה גם 'התקשרות גיליון א'רכ"ג).

בשנת תשט"ז נשרף חדר בקיבוץ שלו, שבו היו גם ספרי־קודש. בדיוק באותה שעה ישב ר' יצחק ולמד בתורה את פרשת 'ונתן את הבית'.

באותם ימים התרחש גם אסון פיגוע הדמים בבית־הספר למלאכה בכפר־חב"ד, ור' יצחק וייל ביקש להבין פשרם של דברים.

הרבי השיב לו באיגרת ארוכה ביום ט"ו אייר תשט"ז ('אגרות־קודש' כרך יג עמודים סד"ה):

בשאלתו איך צריך להבין את הנ"ל וכן בנוגע לשריפת החדר בקיבוץ שדה אליהו ובו גם ספרים וכו'.

כללות הנקודה בענינים כגון אלו היא, שאין שליטה על עניני איש היהודי, ובפרט על עניני הקדושה למי שהוא שיהיה, אם אין חלישות מצד איש היהודי בענינים אלו (שזוהי נתינת מקום לפגיעה מבחוץ), ולכן על כל אלו שנוגע להם ענינים כגון אלו, לפשפש בהנהגתם, שאז ודאי ימצאו שלא נזהרו בקדושת הספרים או יותר קרוב לומר בהלימוד שבהם שזה מטרת הדפסתם וכו' כפי הדרוש, ועל־דרך־זה גם בנוגע לפלוני־בן־פלני שבטח היה איזה

גרעון בהסיוע לו ולעבודתו בקדש מצד בעלי בחירה, ועל־ידי־זה נפתח סדק לשליטת בלתי בעלי בחירה, מובן שהנ"ל היא נקודה כוללת משותפת לכל המאורעות מסוג זה, אבל בכל מאורע צריך לפשפש על אתר במקום זה ובזמן שלפני המאורע, ואז ודאי ימצאו ענינים קרובים ומפורטים יותר.

מר וייל שאל את הרבי איך לנהוג באותו חדר, והרבי השיבו:

"הרי זה תלוי במנהג המקום ולכן עליו לפנות בזה לרבנים מורי הוראה הנמצאים שם או בסמיכות, וכדאי להתענין אם לא היה בחדר זה ריקודים של תערובות".

ומה הקשר עם העיתוי שאז בדיוק למד מר וייל את פרשת ונתן את הבית?

הנה תשובת הרבי:

יעיין במדרש רבה סוף פרשה הנ"ל, פרק יז, שהענין ברוחניות הוא ענין הגלות וענין הגלות בפנימיות הוא, כנוסח שקבעו אנשי כנסת הגדולה, ומפני חטאינו גלינו מארצנו, שחטא ועון הוא גלות לנפש האלקית שבכל אחד ואחת מבני ישראל חלק אלקה ממעל ממש, ועל־ידי־זה לניצוץ שכינה אשר בתוכו, וזהו הענין שממנו משתלשל גם גלות הגוף כפשוטו, וזוהי השייכות בין שני הענינים הפרשה והמאורע, שבאים לעורר על הכרח הוספה בעניני תורה ומצות ובפרט בשבת קודש, אשר עליו נאמר שבת לה'. וחסיזשולם בגרעון בזה זהו ענין גלות

וענין פרשה הנ"ל, ונקודת הגלות המרכזית היא ענין שריפת בית המקדש שלכן הגדילו את צום החמישי, ועל־דרך־זה מקדש מעט, מקום תפלה. ויהי רצון שיוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות ובעיקר בקביעות עתים בלימוד פנימיות התורה המביאה להתלהבות בעבודת השם (אש דקדושה האוכלת אש דלעומת זה ברוחניות ובמילא אין מקום לאש דלעומת זה גם בגשמיות) ולהשפעה בסביבתו בכיוון האמור.

הכיסא נשרף

הבניין הישן של ישיבת 'אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש' במלבורן שבאוסטרליה ניזוק בשריפה ("המאורע לא־עתה ולא־עלינו שקרה בבנין הישן של הישיבה") בשנת תשכ"א. והרבי איחל בהרחבה שתקויים במילואה הברכה שאחרי השריפה מתעשרים. הסבר מפורט לסתירה, כביכול, בין נחלה בלי מיצרים ומבריה מן הקצה אל הקצה כו' הרבי מבאר, שזהו בלי גבול – בגבול. לאחר סיום המכתב הסביר הרבי שכוונתו לבחינה מעשית: מגבית כספים מוגבלת היא בדרך כלל, אך הפעם יהיה הגבול של הסכומים הכי גדול, וזוהו יושפע הענין לניצולם באופן של הפלגה.

הרבנית הצדקנית מרת חנה אמו של הרבי נפטרה ביום שבת קודש שישי לחודש תשרי תשכ"ה בעלות המנחה בגיל שמונים וחמש. באותה שעה שהחזירה את נשמתה הטהורה אל בוראה – נשרף הכסא עליו ירבה בעזרת הנשים של בית הכנסת ליובאוויטש ב'770. (ספר 'אם בישראל', קה"ת תשמ"ג, עמ' 154).

שריפות בליובאוויטש

על השריפות שפרצו בעירייה בליובאוויטש סיפר הרבי ביום ה' כ"ד אייר תשל"ז לאדמו"ר מגור שליט"א ('פרדס חב"ד' גליון 18 עמ' 21): פעם היתה ליובאוויטש, עירייה לא גדולה בכמות, כך שבמקרים שאירעו מזמן לזמן והיו נזקקים לכיבוי אש – ל"ע – התנהלו הדברים ב"אופן חסידי" [=בטלנות]... פעם פרצה שריפה, ועד שהצליחו לכבותה נשרפו כתבים רבים שהיו ברשותו של

הצמח־צדק.

הזמין הצמח־צדק לחדרו כמה חסידים וביקש מהם במפגיע להחזיר לו את הכתבים שגנבו! הם השיבו לו שלא גנבו שום כתבים והצמח־צדק הביע צער על שלא עשו כן, שכן עתה אין בידו אפשרות להשתמש ולהינות בהם! על אופיים של הכתבים שנשרפו בליובאוויטש סיפר הרבי בהזדמנות ('המלך במסיבו' כרך ב' עמ' פו) שהיו אלו כתבים הן בנגלה הן בחסידות, אך מסתבר – כך אמר – שרובם היו בתחום של נגלה!

"הסיבה שאירע מאורע זה"

הסיבה שאירע מאורע זה – "אין אתנו יודע עד מה"; זהו אחד מפליאות תמים דעים (בדומה להתבטאותו של כב' קדושת מורי חמי אדמו"ר בשיחת י"ט כסלו הידועה (תרצ"ב)); אבל לאחרי שאירע בפועל – צריכה להיות התוצאה ד"וראה אותו וחי", בחיות [=בחיוניות] מחודשת, שלכן צריכים להוסיף התמדה ושקידה בלימוד התורה, ובאופן שהלימוד מביא לידי מעשה – קיום המצוות בהידור, ומתוך בריאות נכונה, באופן ד"וחי", אמון כן יהי רצון.

כך סיים הרבי את הדברים בש"פ חוקת־בלק תשכ"ט (תורת מנחם כרך נז עמ' 27).

המאורע – תאונת־דרכים שגרמה לשריפת מכונית בה נסעו כמה מתלמידי התמימים בחזרתם משמחת נישואיו של אחד מחבריהם, ובחסדי השם נשארו בחיים (את סיפורם הבאנו במדור זה לפני שנים רבות; וסיפור השייך לכך גם בחורף תשע"ז). בהקשר לכך הקדיש הרבי את הביאור ברש"י לסיפור התורה, שהיה ענין של שריפה עלידי הנחש – "נחשים השרפים" ולאחר־מכן נאמר למשה "עשה לך שרף גו' והיה כל הנשך וראה אותו וחי".

הרבי הזכיר את פתגם רבותינו נשיאינו (אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי והצמח צדק):

שאחר שריפה מתעשרים... אחר מדת הדין בשריפה מתעוררת מדת הרחמים שהיא גדולה ממדת החסד שבתחלה" וציין שאחרי מאורע השריפה צריכה להיות עשירות ("שרף" בגימטריא "עשיר") וחיוניות ("וראה אותו וחי") מחודשת בלימוד התורה וכולי.

הלכות ומנהגי חב"ד

ערב שבת קודש

ח' במנחם-אב

ב'שבת חזון¹ לובשים בגדי שבת².

שבת קודש פרשת דברים

ט' במנחם-אב³, 'שבת חזון'

שחרית: בקריאת התורה מסיימים לכוהן "כאשר דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה אשא לבדי", כנדפס בחומשים⁴.

לימוד תורה:

עד חצות היום (12:47 בתל-אביב), מותר ללמוד הכול⁵. אחר-כך: "נכון ללמוד רק דברים המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים

שבירמיה, ומדרש איכה⁶.

בהתוועדות שבת חזון, ערב תשעה באב ה'תשמ"א, בתחילתה, אמר הרבי: כיוון שהיו התוועדויות בשבתות שלפניכן, חייבים להתוועד גם השבת, כדי שלא תהיה 'אבלות דפרהסיא' בשבת, אבל "מהיות טוב..." יאמר דברי תורה "מהמותר בתשעה באב בלבד"⁷.

אמירת שיעורי חת"ת, רמב"ם, וענייני בית הבחירה היום: לכתחילה - לפני חצות היום (כנ"ל). בדיעבד - (חומש ותהילים) עד השקיעה⁸. בשבת זו עורכים 'סיום' עם סעודה⁹.

(6) לוח כולל-חב"ד, ע"פ הרמ"א שבהערה הבאה.

(7) ברמ"א סו"ס תקנ"ג כתב: "ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב, ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי-אבות" [וצ"ב הרי דברי מוסר הם, שמותרים אפילו לאבל (מאירי מ"ק כא,א. שדי חמד מע' אבלות אות כה). ואולי מפני שהלימוד הוא ברבים (עין טור יו"ד סו"ס שפד בשם הרא"ש)]. במג"א שם מביא מכנסת הגדולה, שאוסר ת"ת בשבת תשעה באב ומתיר בשבת ערב תשעה באב, ומסיים "ולי נראה להחמיר בשניהם, דהא יכול ללמוד דברים המותרים בתשעה באב". מאידך הט"ז שם תמה על המנהג, בקליחומר מבשר ויין אז שהיא חובה, וכן מקריאת התורה במנחה ואמירת קרבנות מסדר היום "ולמה ישנתה משניות דפרקים השייכים לאותו שבת... והמנהג שלנו שכתב רמ"א... צ"ע. ונראה דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו", וכן דעת מהרש"ל והגר"א ועוד, ועיי"ש בביאור הלכה. מאידך, הבאה"ט והפרמ"ג הכריעו כהרמ"א, ועד"ז בקיצור שו"ע (קה"ד), וראה בס' ת"ב שחל בשבת עמ' עז ובנטעי-גבריאל פרק צב. והרבי (בלקוטי-שיחות דלהלן הערה 13) כתב על הרמ"א: "וכן הוא המנהג בכמה מקומות". וכן נהג לחומרא כמסופר כאן, אם-כי לא פסק כדעה זו, כדלהלן שם.

(8) כיוון שמדינת (ועקרונית - אף ממנהגא) מותר, והרי אפילו בת"ב עצמו אחוה"צ (שאסור מדינא) אומרים חת"ת כדלהלן. וכן ענייני בית הבחירה, ע"פ ההוראה ללומדם בת"ב אחה"צ (כלהלן הערה 61). בתניא אין הגבלה דת"ב, כדלהלן הע' 32.
(9) ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733. אלא שאם הוא אחר חצות, הרי לפי האמור לעיל רצוי לעשות סיום רק על מסכת מועד-קטן. וראה בהערה 61.

(1) 'מצווה לפרסם (ו"בשם אומריו)" אודות תורת הרה"צ מברדיצ'וב בעניין 'שבת חזון' ש'חזון' מלשון ראייה, שבו מראים לכל אחד ואחת את המקדש דלעתיד מרחוק" - 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132. "וזה צריך לעורר אצל כאו"א הוספה ב'משפט' וב'צדקה' (ובשבת - באופן המותר בשבת)" - 'התוועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 108.

(2) ספר-המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדמו"ר (בלוח כולל-חב"ד: "לבש כל בגדי שבת כדרכו"), וש"נ לפוסקים הדנים בעניין זה, וראה גם בהוספות לשר"ע אדמו"ר (במהדורה הישנה) חלק היו עמ' 1846 בשוליי-הגיליון. הטעם - כדי למנוע אבלות דפרהסיא בשבת. ולהעיר מהנהגו בין אנ"ש (וכלל החסידים - נטעי-גבריאל פכ"ה הערה טו), שאף את פסוקי התוכחה מהפטרות 'חזון' [אבל - גם את הפטרות ת"ב שחרית] אין קוראין בניגון איכה, שלא כמנהג העולם (המופיע בשו"ת הרבי"ש סי' קיב, מג"א סי' רפב ס"ק יד, שערי-אפרים שער ט ס"ק זיז). וראה 'מנהגי ישראל תורה' סי' תקנ"א ס"ק ג.

(3) איסור 'דברים שבצינעא' שבינו לבניה, נוהג השבת (לוח כולל-חב"ד, ע"פ הרמ"א סי' תקנ"ד סי"ט. חוץ מל"ט, מג"א בשם הש"ל"ה, וראה נטעי-גבריאל בין המצרים פצ"ג ס"ג).

(4) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בליובאוויטש, ולא כנדפס בס' המנהגים ס"ע 31 ובלוח כולל-חב"ד. וראה בקשר להנהגה זו ב'לוח השבוע' לשבוע שעבר.

(5) משנ"ב סי' תקנ"ג ס"ק ט.

מנחה¹⁰: מקדימים אותה מהרגיל בכל שבת, כדי שיספיק הציבור לאכול את הסעודה המפסקת. אין אומרים 'צדקתך'¹¹. האבלים אומרים את המשניות הרגילות¹². למעשה, אין אומרים פרקי אבות¹³.
סעודה המפסקת¹⁴:

נאכלת עם בני־הבית כסעודת שבת רגילה (בלי ההגבלות של הסעודה המפסקת בחול), אבל חייבים לסיימה לפני השקיעה. מותר לאכול בשלושה ולברך בזמון. גם רחיצה וסיכה אסורים החל מהשקיעה, אך דיני אבלות אינם חלים עד צאת השבת¹⁵. אסור להכין את נעלי תשעה באב

(10) מסתבר שהסיבה לאריכות הקטעים בקריאת התורה במנחת שבת ובימי שני וחמישי בפרשת ואתחנן, היא מפני שאין רוצים לסיים או להתחיל ב"בית פעור". וע"ע.
 (11) שו"ע ר"ס תקנ"ט. לוח כולל־חב"ד.
 (12) הרבי כתב לאחד הרבנים בעניין זה: "תשואות־חן על ההוראה לסיים גם בשבת קודש זה: '...טהורה... יגדיל תורה ויאדיר'", דהיינו לומר את המשניות הרגילות.

(13) ראה לעיל הערה 7. בשיחה מוגהת (לקוטי־שיחות כרך יט עמ' 43 הע' 53. השיחה יצאה לאור לראשונה כקונטרס שבועי בשנת תשל"ח, שבה חל **תשעה באב** בשבת, כבשנה זו) נטה הרבי להכריע כפי הדעה שצריך לומר פרקי־אבות גם בתשעה־באב שחל בשבת, "ויפרט למנהגו, ליהרהר מכל עניני חשש אבלות בפרהסיא בשבת... ו**אולי** יש לדייק גם מלשון אדמו"ר בסידורו **יכל** שבתות הקיץ".

אולם בפועל לא אמר אז פרקי אבות (כמנהגו שהתחיל באותה שנה לאומרים עם הציבור, 'שיחות קודש' תשל"ח ח"ד עמ' 389). בהתוועדות מאוחרות יותר (שבת חזון, **ערב תשעה באב** תשמ"א, הנחה בלה"ק סכ"ו) הודיע הרבי שלא יאמר פרקי־אבות ברבים כדי שלא להכריע בוהו, וכל אחד יכריע לעצמו. לאחר מכן, בש"ק נחמו (הנחה בלה"ק סכ"ו) אמר, שכדי שלא לעשות חילוקי מנהגים בישראל, גם אלה שלמדו פרקי־אבות בשבת שעברה, ילמדו אותו פרק פעם נוספת בשבת נחמו. וכן הוא בפשיטות בהתוועדויות תשמ"ה ח"ה עמ' 2695, ובשיחת שבת נחמו בסה"ש תנש"א סו"ס י"א "שלומדים בפרקי־אבות דשבת זה – פרק שלישי". ואף בלוח כולל־חב"ד ד נזכרו פרקי־אבות השבת, ובשבת נחמו – פרק ג.

(14) בלוח כולל־חב"ד כתב: "אוכל בשר ושותה יין [שו"ע ס' תקנ"ב ס"ג], ומכל־מקום ישב בדאבון נפש [מג"א, מהרוקח וש"ל] ולא ישב בסעודת חברים [מג"א]", וכמה אחרונים נחלקו ע"ז (ראה שע"ת, משנה ברורה, מנהגי ישראל תורה כאן), כי מי שרגיל לסעוד עם מיועדיו ונמנע מכן הפעם, ה"ז כאבילות דפרהסיא בשבת. ולדין שאין **סעודה** ברבים בכל שבת, לכו"ע ישב רק עם בני ביתו. ולענין השמחה – בס' דרכי חיים ושלום [מנהגי הרה"צ וכו' בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש] אות עת"ר מסופר, שהיה מאריך בסעודה שלישית באמירת ד"ת בלי שום היכר מבשאר שבתות, ומביא שם מספרו שערי־ישכר מאמרי חודש תמוז אות טו שבזה מתחזקים כהכנה לגאולה ובפרט בכוח השבת, כדרך תלמידי הבעש"ט, עיי"ש בארוכה.

או את הקינות או להביאן לבית־הכנסת (וכמו־כן לפשוט בגדי שבת או לחלוץ נעליים) עד צאת השבת ואמירת 'ברוך המבדיל', משום הכנה משבת לחול. הנמצא בביתו, לאחר צאת השבת – יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול", ויברך לבני־ביתו 'בורא מאורי האש'¹⁵ (מומלץ שהגבאים יאחרו את זמן תפילת ערבית, כדי שיספיק הציבור לבוא לבית־הכנסת)¹⁶. הרבי נכנס לבית־הכנסת בנעלי בד¹⁷, אך נשאר בבגדי שבת עד אחר התפילה, וכן נפוץ בין אנ"ש.

נשים שאינן מתפללות ערבית יזכרו שלא לעשות מלאכה בטרם יאמרו "ברוך המבדיל...".

בתשעה באב שחל בשבת ונדחה אמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) מאמר דא"ח בזמן הרגיל (בליל שבת). למחרת, נכנסו אליו 'לחזור' את המאמר אחרי הסעודה המפסקת, ונמשכה החזרה בלילה¹⁸.

יום ראשון

תענית תשעה באב¹⁹

(15) בשו"ע ס' תקנו איתא: "כשרואה הנר אומר 'בורא מאורי האש'", והט"ז כתב שמבכרים זאת לפני קריאת 'איכה', וכ"כ בלוח כולל־חב"ד, וכן נהג הרבי (ובביה"כנ' שלו). אבל לנמצאים בצאת השבת בבית עם בני־ביתם, שהננים או מהאור, ובודאי יש ללמדם לומר 'ברוך המבדיל' כדי שלא יעשו מלאכה באיסור, לכאורה עדיף לברך שם.

(16) שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק סב ס"מ, פסקי תשובות שם. נטעי גבריא, בתשובות שבסוף הספר סו"ס י.

(17) ולא כמ"ש בנטעי גבריא פצ"ד הערה טו, שעשה זאת (כמ"ש בלוח כולל־חב"ד, ע"פ הרמ"א ס' תקנ"ג ס"ב, שהציבור עושה זאת) אחרי ברכו [ולכאורה, צ"ל לפני־כן 'ברוך המבדיל']. והביא שם מהאשלי־אברהם (תנינא, להרה"צ וכו' מבוטשאטש) שאין איסור **להישאר** בבגדי שבת גם "אחר שהבדילו כל הציבור" עד סיום התפילה.

(18) בשנת תרד"ע. המאמר [המשך תער"ב ח"א עמ' תקס"ד] אינו מדבר בעניני תשעה באב וכי"ב – ספר המנהגים שם. וצע"ק באמור בר'שימות היומן' עמ' קנה שאדמו"ר מהורש"ב למד פעם דא"ח בתשעה באב עצמו "וכנראה למיגרס בעלמא" [וכל"כ המאירי מו"ק כא,א בקשר לדברי מוסר]. וראה בס' המנהגים עמ' 77 בשם הרה"ח הרה"צ ר' הלל מפאריטש ז"ל, שאבל ר"ל בימי השבעה לומד פנימיות התורה. והרי אבל חמור בענין זה יותר מתשעה באב, כמבואר בטור י"ד סו"ס שפד. וע"ע בס' לשמע און ס"ע רטו. (19) בענין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל כרגיל (וראה פסקי תשובות ס' תקנ"ד ס"ק ט, שם מביא גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכי"ב. נטעי־גבריא בין המצרים ח"ב

בשמונה עשרה אומרים 'אתה חוננתנו'. לאחר שמונה עשרה – קדיש תתקבל.

מברכים (מי שלא בירך עדיין, או אם יש מהשומעים מי שטרם יצא בברכה זו) 'בורא מאורי האש', ומביטים באבוקה כנהוג, ואין מבדילים על הכוס. 'ישבים'²³ על הארץ²⁴ (בהפסק איזה דבר²⁵) וקוראים 'איכה'. בכל פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר²⁶. פסוק 'השיבנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן²⁷.

בספר המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוזין וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות בתשעה באב. כנראה הובאו הדברים כדי שלא ירבו באבלות יותר מדי²⁸.

אחר הקינות – 'אתה קדוש', קדיש שלם בלי 'תתקבל' (כמו 'קדיש יתום', אבל הוא נאמר על ידי הש"ץ). עלינו, קדיש יתום²⁷.
אבל בתוך ה'שבעה' ראשי ללכת לבית הכנסת

בדברים שבין איש לאשתו נוהגות היום כל ההרחקות שבס' קצ"ה (כמבואר בשו"ע אדמו"ה"י ס' תרט"ו ס"א ביוה"כ, ודין ט"ב זהה ליו"כ כדבריו בקו"א יו"ד ס' קפ"ד ריש ס"ק ב). וכנראה שמסיבה זו, כשחל ברי"מ היום, יש נמנעים מלקחת בנייזוג ל'קואטר' (ראה גם בנטעי גבריאיל ח"ב פרק פא ס"ז והערה כ).

23) היינו לא רק שלא יישב על הספסל, אלא שיש לקרוא איכה וקינות לא בעמידה אלא דווקא בשיבה על הקרקע. כן הביא בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ה מס' 'נוהג כצאן יוסף', ומשמעות הרוקח, מהרי"ל, כלבו וסדר היום, עיי"ש.

24) באבילות ובתשעה באב, יש הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל 'מנחת שלמה' בס' הליכות שלמה על ת"ב הע' 14, נדפס בקובץ 'ישורון' גיליון יד עמ' תשפז, וציינו שם שזה דלא כמהר"ש בס' דע"ת יו"ד ס' שפז ס"ב). על מושב הרבי במכונת היו מניחים דף עץ.

25) לוח כולל חב"ד. המקור להימנע מלשבת על הקרקע ממש, מובא בשע"ת ס' תקנ"ב ס"ק ג מברכ"י שם ס"ק ח בשם מהר"ש שער-אריה. אמנם הכף החיים שם ס"ק לט דן להקל לשבת ע"ג קרקע מרוצפת, ומבאר בזה מנהג מהרי"ל (בהוצאת מכון ירושלים עמ' רנד. רנו. וכ"כ במקור-חיים לבעה"ח חוות-יאיר ס' תקנ"ט ס"ג) שישב בת"ב על הקרקע ממש. ובליקוטי-יוסף ח"ז עמ' קכט כתב, שלמנהגם יושבים אבלים על הקרקע ממש (ועיי"ש ח"ה עמ' 285 סט"ו), וראה בארוכה בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ו.

26) לוח כולל-חב"ד.

27) רמ"א ס' תקנ"ט ס"א. כנראה לא כל הפרטים שברמ"א שם ובמנהגי מהרי"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' רנא) נהוגים אצלנו.

28) וראה 'תורת-מנחם – התועודיות' תשי"א ח"ב עמ' 262: "בליובאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך'... ולא היה זה 'שלא ברצון חכמים'..."

מוצאי שבת: אחר אמירת 'ברוך המבדיל' מסירים את הפרוכת (וכיסויי הבימה ועמוד הש"ץ)²⁰. בתשעה באב נועלים נעלי גומי ובד או סנדל שאינו של עור, ודלא כמהחמירים בזה²¹. מדליקים אור רק כפי הנחוץ לתפילה ולקריאת הקינות, ולא יותר²².

פרק סו הערה ח). וכן שמעתי מכמה מרבני אנ"ש, שאינם מכירים כלל פסיקה כזו שיאכל בשיעורין בדומה ליוה"כ פ. ואף שבשו"ת הצמח-צדק או"ח (במהדורת תשנ"ד: ס' קה"ק) מציע לאכול בשיעורים, היה שם מדובר: א) למי שרוצה להחמיר, וגם זה – רק לבריאים (שבגלל המנפה ר"ל היו חייבים גם הם לאכול).

ומה שהביא הרבי עניין "כדי-אכילת-פרס" דווקא ב'מנהגי בין המצרים (ותענית ציבור') (שנדפסו לראשונה בסוף רשימות על מגילת איכה' להצמח-צדק, קה"ת תשי"א, עמ' 16, ומשם לספר המנהגים עמ' 45), כשהכוונה כנראה לחידושו האמור של הצ"צ, לכאורה כוונתו בשני הקטעים הללו (שיעור עניו בדי צומות [=שבצומות האחרים לכ"ע אין אוכלין בשיעורין] בככותבת, ושיעור אכילת פרס) היא רק לעניין זה, שגם מי שאכל בשיעורין בכל התעניות עדיין נקרא 'מתענה', ויאמר עננו ויעלה לתורה (כמ"ש בפסיקת תשובות ס' תקס"ו אות ו בשם שו"ת מהר"ם שיק ס' רצ, מרחשת ח"א ס' יד ס"ק ובשם הגרש"ז אויערבך, הובא גם בש"ש כהלכתה בהערות ס"פ לט). וראה קובץ 'אהלי שם' גיליון 3, עמ' קח.

חולה וקטן האוכלים סעודה בת"ב, אומרים [שיר המעלות – כיוון שא"א תחנון] 'נחם' בברה"מ רק לאחר 'הרחמן', כיוון שיש פלוגתא אם לאומרו בברכה שלישית (ראה שער-ההכולל פל"ד ס"ט, נטעי-גבריאיל פרק סו סעיף יא וש"נ).

20) נטעי גבריאיל פרק צד ס"ט.
21) עיין שערי-תשובה ואחרונים בסימן תר"ד. דרכי-חיים ושלום ס"ק תרע"ג – ספר-המנהגים עמ' 46.

22) שו"ע ס' תקנ"ט ס"ג, וראה 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ז. ה' נרות הנהוגים בעמוד הש"ץ, כשיש 'חיוב', מדליקים היום וגם מחר כרגיל. [בקיזור שו"ע ס' קכד ס"ב ובמשנ"ב ס' תקנ"ט ס"ג, מא"ר בשם מהרי"ל, כתבו 'אין מדליקין נר תפילה'. אבל במהרי"ל עצמו ס"ע רמו איתא: 'נהגינן שלא להדליק נר בביהכ"נ בט' באב כ"אם נר אחד (ובשינוי נוסחאות בעמ' רנ: ב' נרות] לחזן" וראה כה"ח ס"ק כו. כולם לא הבדילו בבירור בין ערבית לשחרית. וכן צ"ב אם יש הבדל בין ה' נרות כשיש 'חיוב' בביהכ"נ (שיש בו תועלת לנשמה), לבין הנהוג כשאין שם 'חיוב' ב' נרות] שו"ע הקצר ס"פ כד [שהוא (רק) לכבוד ביהכ"נ. בלוח כולל-חב"ד לא נעתק הנושא כלל, וכנראה הוא כנ"ל]. מי שיצא לצרכיו, מותר ליטול ידיו עד קשרי אצבעותיו לתפילה (שו"ע אדמו"ה"י ס' תר"ג ס"ד-ה. ורצוי לגעת תמיד במקום המכוסה, כדי ליטול ולברך אשר יצר בידים נקיות, שם). במטה-אפרים שם כ' שהנוטל בכל השנה ג"פ יכול גם עתה ליטול כך, והובא בכמה ספרים ללא חולק. ולפ"ז ניתן בשחרית, לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות-השחר.

בלילה וביום עד גמר הקינות²⁹.

המתפללים הולכים לבתייהם בלי אמירת 'שבוע טוב' זה לזה.

תלמוד תורה:

"אפילו בתשעה באב, ש"אסור לקרות בתורה משום שנאמר 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'³⁰ – חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה המתאימים ליום זה"³¹.

"כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן' דפרק הניזקין (גיטין נה סע"ב – נח סע"א)³².

גם במשך המעתי'לעת דתשעה באב יש לערוך 'סיוס' (על מסכת מועד-קטן, שהוא מהעניינים המותרים ללמוד ביום זה)³³.

"בנוגע ללימודי יארצייט בתשעה באב: עד חצות היום – לימוד משניות דאחרי התפילה הוא בפרקי דתענית³⁴ ומועד-קטן (פרק ג) הידועים,

29) לוח כולל-ח"ב ד, ע"פ שו"ע ונו"כ ס"י תקנ"ט ס"ו.

30) שו"ע או"ח ר"ס תקנ"ד.

31) "ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שדייחמד, אסיפת-דינים, מערכת בין-המצרים ס"ב ס"ב, על-דרך ובדוגמת קדימת הלימוד בעניינים שהזמן גרמא, הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה. ראה טושו"ע ודאדמוה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם – ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 475 (וכ"כ בילקוט-יוסף ח"ה עמ' 580, ובנטעי-גבריאל מהדור"ב ח"ב פרק עה הערה יז. וע"ש בשו"ת שבסוף הספר ס"י יז. ועיין ביאור בזה בשיחת ש"פ דברים תשל"ד (שיחות-קודש ח"ב עמ' 340-342, נעתק ב'התקשרות' גיליון ט"ט עמ' 71)). וראה לקוטי-שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תש"ל המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה דתשעה באב, שהמתאים ביותר בלימוד ענייני דימא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר ה'צמת-בדק' על מגילת איכה.

בספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 745 הערה 36 מובא "שביום י"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל [א"ה: ראה כיוצא-בזה בקשר לכ"ד כסלו, בן איש חי שנה א' ס"פ וישב, ה'ל חנוכה אות כג]) בתורה (בנביאים) פרשת היום ע"ד 'צום הרביעי' ו'צום החמישי' (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום כיוצא-בזה)". פרשת היום: מלכים ב' כה, א-כא. ירמיהו לט, ב'י. נבי, כו. דברי הימים ב' לו, י"ב.

32) ספר-המנהגים.

33) ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 579 הע' 189 (ועד"ז בכ"מ, כגון לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 633, כרך כח עמ' 782, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 הע' 117 וסה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733). וראה בהערה 61.

34) אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התעניות, מפ"א מ"ד עד ספ"ג.

ולאחר חצות היום – נוהגים בזה כמו בשאר השיעורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם גם בתשעה באב³⁵.

לעניין לימוד חסידות, משמע שמותר³⁶.

אין נוהגים לישון על הארץ, או לשים אבן תחת הראש.

שחרית:

שיעור נטילת-ידיים שחרית בתשעה באב – רק עד קשרי האצבעות³⁷. אם יש לכלוך על-גבי העיניים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים – מותר³⁸.

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"³⁹ עד למחרתו⁴⁰.

בשחרית⁴¹ אין מניחים טלית ותפילין⁴². אין

35) אג"ק חלק יא עמ' שו. ומה שבתשעה באב תשמ"ח סיים הרבי במנחה דת"ב את המשניות דמ"ק, אולי היתה הנהגה חד-פעמית או אישית. וברשימות היומן עמ' תכב כתב ע"ז 'במנחה – איני יודע'. מלשון מכתב זה ברור, שה"ה לכל השיעורים הקבועים שאדם נוהג ללמוד בכל יום. ומציין שם ללוח היום-יום ביום זה, וגם שם הלשון "כל השיעורים".

36) ומ"מ רצוי ללמוד מענייני דימא, ראה המובא לעיל הערות 23, 19.

37) ספר-המנהגים עמ' 47. ובמכתב המצויין שם: "כן הורה גס"כן כ"ק מ"ח אדמו"ר. ויש לומר אשר בתשעה באב מפני החלישות שבקדושה אין הטומאה מתאוה כל-כך לשרות, ועל-דרך מה שכתוב בשו"ע רבנו מהדורא בתרא סו"ס ד, ומתפשטת רק עד קשרי אצבעותיה" – אג"ק ח"ג עמ' קמו, עיי"ש.

38) לוח כולל-ח"ב ד, על-פי שו"ע אדמוה"ז ס"י תר"ג ס"ג.

39) סידור אדמוה"ז, וכן הוא בכתבי האריז"ל. וראה השקלא-ויטריא בזה בספרים שהובאו בשידייחמד, פאת-השדה, אסיפת-דינים, בין המצרים ס"ב ס"ק ט [בהוצאת קה"ת: כרך ח' עמ' א'תשס"ה] – ספר-המנהגים שם. וראה בארוכה בס' חקרי-מנהגים עמ' קפה ואילך (גם בקשר להערה הבאה).

40) הוראת הצמח-צדק בשם רבינו הזקן. ודלא כיש נוהגים לברך בלילה כשנועל הסנדל – ספר-המנהגים שם.

41) ולכאורה כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה (ראה לעיל הערה 73), הנהגים לומר פרק תניא לפני התפילה (סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 214, ובכ"מ. ובסה"ש תש"נ ח"א עמ' 642: "על הסדר, או באופן אחר"), יאמרו זאת גם היום (ועדף ללמוד מענייני דימא, כמו באגה"ת פ"ז).

42) לוח כולל-ח"ב ד, משולחן-ערוך סימן תקנ"ה ס"א. ובס' 'ציצית הלכה למעשה' (תשנ"ה) פ"ב הערה 75 העיר, שכיוון שע"פ קבלה צ"ל לבישת טלית ותפילין וברכותיהן בתשעה באב כרגיל בכל יום, הנה אף שרק האדמו"רים עצמם נהגו בזה כמבואר בספר-המנהגים, הרי טלית-קטן שהוא ביצועי והכל לובשין אותו, אולי יש מקום לברך עליו לדין בשחרית. ואפילו ע"פ נגלה – ראה משנ"ב תקנ"ה ס"ק ב' מס' פתחי-עולם. ובפועל לא נפוץ לברך. וע"ע. בישיבת תורת בצרפת נמנעו – עד חצות היום – מלהוציא את

אוחזים את הציציות ב'ברוך שאמר' ובקריאת שמע⁴³. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה לובש הטלית בבוקר ופושטו, ואחר-כך מניח התפילין ומתפלל בהן – כל זה בחדרו, שלא ירגישו בדבר. ובעת שהתפללו – אמר תהילים וכיוצא בזה⁴⁴.

הש"ץ⁴⁵ אומר 'ענגנו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכח לאומרה ונזכר קודם שאמר "ה" מחתימת רפאנו – חוזר ואומר 'ענגנו' ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" – אומר 'ענגנו' בברכת 'שמע קולנו' וחותר: "ברוך אתה ה', העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכח גם שם – אומרה כברכה בפני עצמה אחר 'שים שלום'⁴⁶.

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו"⁴⁷. אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴⁸ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁴⁹. הפטרה בירמיהו (ח, יג – ט, כג) "אסוף אסיפם"⁵⁰. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים בשחרית וגם במנחה.

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו"⁴⁷. אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴⁸ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁴⁹. הפטרה בירמיהו (ח, יג – ט, כג) "אסוף אסיפם"⁵⁰. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים בשחרית וגם במנחה.

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו"⁴⁷. אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴⁸ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁴⁹. הפטרה בירמיהו (ח, יג – ט, כג) "אסוף אסיפם"⁵⁰. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים בשחרית וגם במנחה.

שיעורי תורה:

אמירת תניא היום: לכאורה – אין בזה הגבלה⁵⁷, ובכל זאת עדיף לומר את השיעור היומי לפני מנחה (השלמה – מצאת הכוכבים, כרגיל).

אמירת תהילים וחומש דחת"ת היום: רק לפני מנחה⁵⁸ ואילך (השלמה – מצאת הכוכבים, כרגיל).

(51) לאמירת פיט' אלי ציון' – נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים בזה ראה נטע"י גבריאלי פרק סא סעיף יב, וש"נ). כמדומה שחוזרים את הפזמון 'אלי ציון' רק בסוף הפיט, ולא בין בית לבית.

(52) נשים **רשאיות**, לכאורה, לומר (אם נוהגות בוה): שיר-שלי, אין כאלוקינו, חומש דחת"ת ומה **שורה להן** (הרבי) ענייני 'בית הבחירה' – מייד אחרי חצות היום. גברים אומרים זאת כדלהלן רק אחרי ק"ש בתפילין דרש"י – כנראה כסדר השלמה ששחרית.

(53) אצל אדמו"ר מהרש"ב בשחרית היו מסיימים את התפילה בשעה 12:30 לערך [וכיוון ש"התחילו בשעה 8, לא יאוחר מ־8:30" ('רשימות היומן' עמ' תד), הרי שהאריכו הרבה בקינות. וראה בשערי-תשובה ר"ס תקנ"ט, שבמקום שאין מאריכין בקינות, טוב שלא להשכים, בעניין שישהו באמירת הקינות עד סמוך לחצות היום], ואחר כך היה אומר [לעצמו, לא בצבור] 'איכה' במשך שעה וחצי לערך, ורק אחרי כן ישב על כסא כרגיל – ספר-המנהגים עמ' 84.

(54) בספר מהר"ל – מנהגים (הוצאת מכון ירושלים ס"ע רנה) איתא, שאז, ב'ובא לציון, אומרים 'ואני זאת בריתי'. וצ"ב מנהגנו בוה.

(55) לוח כולל-חב"ד.

(56) שו"ע ס' תקנ"ד ס"כ ומשנה: ברורה שם.

(57) ראה לעיל ציון 24.

(58) מפשטות הלשון בספר-המנהגים **יוכל** השיעורים השייכים לשחרית" ניתן היה להבין שהכוונה גם **לתהילים**, אבל מהמסופר בס' המנהגים על אדמו"ר מהרש"ב שהיה אומר תהלים בשעה שהתפללו הציבור שחרית, מוכח לכאורה שגם בתהלים אין הגבלה.

הציציות החוצה (ע"פ האמור בשו"ע ס' תקנ"ה ס"א. וכ"כ בלוח דבר-בעת).

(43) מנהג העולם, נטע"י גבריאלי פנ"ח סכ"ב וש"נ.

(44) משיחת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע – ספר-המנהגים, ועיי"ש בהערה. וראה 'רשימות היומן' עמ' קנה.

הרבי לא אמר תהלים באותו זמן, אלא (כפי המסופר – וחלק ממראות קודש): בשנים הראשונות קרא ברשימות הצמח-צדק. בשנות ה'למ"ד היה מביא סידור וקינות ועוד משהו. בשנים תשל"ב ותשמ"ט עיין בסידור. בשנת תשל"ה עיין גם בקינות.

(45) ראה לעיל הערה 23 בקשר לנרות בעמוד הש"ץ.

(46) שו"ע אדה"ז ס' קיט ס"ה.

(47) כמו כהן אבל שאינו נושא כפי מפני שאינו שרוי בשמחה, כדעת האבודרהם, שירי כנה"ג ס' תקנ"ט, דגול מרבבה שם, ועוד – ראה נטע"י גבריאלי פרק נט ס"ה.

(48) מי שאינו מתענה – ישתדל (אם אפשר – באמירה לגבאי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בס' פסקי תשובות ס' תקס"ה ס"ק ז.

(49) וכן נהג הרבי (בשנת תשמ"ח), וכמ"ש בשערי-אפרים שער ח סעיף צט, וזאת למרות דברי אדמו"ר ז' (ע"פ המג"א) בשו"ע שלו ס' רכב ס"ב ו"ח שאין להפסיק בקדיש בין המפטיר להפטרה (וכמו שהקשה בגיליון רע"א לס' תקנ"ט ס"ד). וראה בס' בירור-הלכה תניא ס' תקנט שריכוז עשרות שיטות הסוברות שיש לנהוג כן (אך לא ביאר הטעם). דנו בוה ב'התקשרות' גיליונות: תת"ו, תתמ"ז ותתנ"ו.

(50) רמ"א ס' תקנט ס"ד.

לימוד הרמב"ם היום: מצאת הכוכבים.

לימוד ענייני בית-הבחירה היום: אחרי חצות היום⁵⁹ (השלמה - מצאת הכוכבים). עד חצות היום (12:47⁶⁰ בתל-אביב), אסור לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת. ואין מכינים צורכי סעודה⁶¹. ואין יושבים על הספסל⁶² [גם אחרי חצות, עד סיום הקנינות⁶³]. כתב הרבי נשיא דורנו: "לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר הולך לבית-החיים בתשעה באב"⁶⁴.

מנחה:

מאידך עיין במענה הרבי שבס' 'תורת מנחם - מנחם ציון' ח"א עמ' 213, שהרבי בתוך שבעה נמנע מלומר שיעור תהלים לפני התיבה משום שתהלים ענינו גם 'נעימות וזמירות' שהוא ענין של שמחה, ומקשר זאת עם אמירת תהלים בת"ב, ע"כ. ולפ"ו מתירין תהלים במנחה רק בגלל 'סדר היום', ובשחרית ההיתר הוא רק על חולה וכי"ב. וע"ע.

59) סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 78. והנה בלקוטי שיחות כרך כח עמ' 682 איתא, שהואלי והשיעורים בתורה הם "חיי נפשו", הרי זה גם למי "דלא ידע מאי קאמר" (למרות שכמובן, מאותה סיבה, צריך לעשות הכול על-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חת"ת, רמב"ם ו'בית הבחירה', עיי"ש. וכנראה שזו גם הסיבה להיתר אמירת בת"ב (אף שמדינא ניתן היה לאומרים בבוקר, מצד צער, או מדין 'להוט אחר התורה', או מצד 'סדר היום', אך בפועל ההוראה היא להחמיר ולדחותם לפני מנחה - ראה נטעייגבריאלי הל' אבילות ח"ב פרק קו הערות ה"א). ואולי מפני שענייני בית-הבחירה הם בגדר "בניין ביתי" שעיקר זמנו לפני תום יום ת"ב, לכן לא נדחו למוצאי היום.

60) בתורת-מנחם - התוועדות' תשי"א שבהערה 92: "כפי שראיתי על הלב - הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה ניכרת עליו מתיחות ועצבות".

61) וכבר כתבו, שיותר טוב לעסוק בצורכי סעודה אפילו קודם חצות, מאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טור-ברקת ס' תקנ"ט ס"ק י).

62) לוח כולל-חב"ד, על-פי שו"ע שם ס"ב ונו"כ.

63) כן מוכח מלשון ספר המנהגים 'אחר חצות היום ואחר סיום הקנינות - יושבים על הכסא כרגיל' ומציין לסי' תקנ"ט ס"ג, והכוונה שכדי לשבת צ"ל שני התנאים - הן חצות (שלפני זה, גם לאחר הקנינות, אין לשבת על הספסל כמ"ש במשנה ברורה שם ס"ק יב ע"פ הרמ"א שמיקל בזה, כי השו"ע כאן כתב כמנהג צרפתים שהביא בבי"ש בשם מהר"ם, שיושבים ארצה עד המנחה), והן סיום הקנינות (גם אם לא הספיק לסיימן לפני חצות, כי יושבים לארץ כדי לקונן כדלעיל הערה 24. ולכאורה גם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב אמר קנינות אחרי חצות, כדלעיל הערה 53). ולא כהנמנעים מאמירת או השלמת הקנינות אם כבר עבר חצות היום. בהערה בספר המנהגים שם הביא, ש"א שאין רשאי להחמיר לישב על-יב קרקע אחר-כך (אפילו אם אין בכך משום יוהרה. כן כתב במקור שצויין שם).

64) ספר-המנהגים עמ' 74. וראה הסבר ע"ז באג"ק חלק יא עמ' 50.

תפילת מנחה - בשעה מאוחרת יחסית⁶⁵. 'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) - נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה⁶⁶.

מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בברכה. קריאת-שמע (כדי לומר קריאת-שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשות⁶⁷). שיר-שליום⁶⁸. אין כאלוקינו⁶⁹, וכל השיעורים (כולל: חת"ת⁷⁰).

65) ספר-המנהגים שם, ע"פ שו"ע אדמו"ז סימן קכט. וראה בס' 'מנהג ישראל תורה' ס' תקנ"ה ס"ק ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בת"ב כזריזין מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15). בכף-החיים ס' תקנ"ט ס"ק יט הביא מס' פתחי-עולם (שמחברו היה מחסידי חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו שלובשים את הטלית. וכן מנהגו, וכך נהגו אצל הרבי (הרה"ח ר"ל ש"י גרונר).

66) כדאיתא בספרים (מטה-משה ס' תשנ"ו, אליה-רבה ס' תקס"ו ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש - 'התוועדות' תשמ"ט ח"ב עמ' 460.

67) ודלא כמשנה-ברורה ס' תקנ"ה ס"ק ה. וראה בס' 'מנהג ישראל תורה' ס' תקנ"ה ס"ק ג, ובספר 'נטעייגבריאלי' הל' בין המצרים, בשו"ת שבסוף הספר (במהדו"ב - סימן יט) בענין זה.

אך כיוון שאין כאן עניין דהשלמת רמ"ח אברים (כבכ"ש קטנה לצאת י"ח, וק"ש שעל המטה) אלא רק לומר הפרשה בתפילין (כמו בהנחת תפילין דר"ת בכל יום), אין לחזור תיבות 'ה' אלוקים אמת' (ראה אג"ק חט"ו עמ' רצד). וצריך ביאור מ"ט חזור אצלנו הש"ץ 'ה"א אמת' בק"ש שבסדר התפילה בשבתות וימים טובים בשחרית, אף שהוא לאחר זמנה. ואולי מפני שמהצד הרוחני צ"ל גם אז רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח אברים.

68) לגבי אמירת 'בית יעקב', כההוראה בסידור אדמו"ז בכל יום שאין אומרים תחנון, ניתן היה לומר שהדבר נכלל בהוראה לומר שיר-שליום. אמנם בשער-הכולל (פי"א סעיף כג) הביא מס' סדר היום, ש"בית יעקב" תוכנו - שיקבל הא"ל תפילתנו, 'ויהיו דברי אלה אשר התחננתי קרובים אל ה'", וגם 'שיר המעלות' שייך לקבלת התפילה. ולפי נוסח אדמו"ז ביום שאין אומרים תחנון "כיוון שגמר תפילתו ואמר אשרי ובה לציון וגם קדיש תתקבל - שייך לומר 'ויהיו דברי אלה אשר התחננתי', עכ"ד. וא"כ, לכאורה, כיוון שהיום אין אנו אומרים זאת מייד אחרי שחרית, אין מקום לאמירה זו. וע"ע.

69) מתחילים כרגיל "קוה אל ה'", עד "את עמו בשלום". לכאורה ברור, שאין מקום לומר [שוב, או כששכחו בשחרית] את המשניות (של האבל ויראצייט) **דשחרית** (אמנם י"א, שבימים שהרבי נהג לומר קדיש שלא בימי הקריאה, היה אומר משניות וקדיש לפני מנחה. ויש לברר).

70) לכאורה, את שיעור התניא ניתן היה לומר בבוקר, ראה לעיל

והיה כי יביאך, ושש זכירות⁷⁸.
סיום הצום⁷⁹ – בצאת־הכוכבים.

יום שני

י' במנחם־אב

מוצאי הצום: "כמדומה, שבלייל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה"⁸⁰. הנטילה – לפני קידוש לבנה⁸¹. וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁸². מבדילים על הכוס – "הנה אֵל ישועתי"⁸³, ברכת הגפן ו'המבדיל' בלבד (בלי נר ובשמים), ומקדשים את הלבנה.

אין אוכלים בשר ואין שותים יין הלילה, ולהסתפר ולכבס מותר⁸⁴. אולי יש לומר שבהוספה בלימוד (דט"ו באב) מתחילים כבר מתשעה באב ואילך⁸⁵. יש לערוך 'סיום' גם במוצאי תשעה באב⁸⁶.

דבר הנהגות אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב. והוא דלא כמו שכתב במשמרת: שלום ס"מ משו"ת הרמ"ע מפאנו" – ספר־המנהגים שם [וראה שם להלן עמ' 77 אודות אבל ר"ל בתוך שבעה שניח תפילין דר"ת, בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש, ושכן מובא בשם המקובל מוהר"ר שלום שרעבי].

78 ספר־המנהגים, והאמירות – ה"ה מכלל סדר היום.

79 בלוח השבוע (סוף גיליון תקע"ד) הובא מיומן פורים תשכ"ה שאמר הרבי שניתן להקדים תפילת ערבית לפני צאת הכוכבים (כמ"ש במטה אפרים סעי' תר"ב סעיף ט). אבל בפועל לא נהגו כך במניין של הרבי כל השנים (בכל התעניות), ואולי היה אז מצב מיוחד למישחו.

80 "לא שמעתי זה בפירושו, אבל למדתי מהנהגת מוצאי יום־הכיפורים" – ספר־המנהגים.

81 כמו במוצאי יום־הכיפורים – אג"ק חלק כ עמ' רפד.

82 לוח כולל־חב"ד, מוצאי יו"כ.

83 כן נהג הרבי (וכן מנהגו במוצאי יו"ט, כדעת הלבוש והפרמ"ג במשבצות ר"ס תצא, דלא כמנהג העולם – הובא בלקוטי מהרי"ח ח"ב פב, א וש"נ – שאם אין זו תחילת השבוע א"א פסוקים אלו, וכיוון שאין זו הנהגה מיוחדת למוצאי ת"ב, צ"ע מ"ט כתב בלוח כולל חב"ד כאן להתחיל ההבדלה כמנהג העולם, והרי ביו"ט לא כתב כן).

84 לוח כולל־חב"ד (מרמ"א סי' תקנ"ח, ובפסקי תשובות שם ס"ק ג ונטעי גבריאל ס"פ צו הוסיפו גם: היתר ברכת שהחינו ושמיעת כלי־זמר).

85 כהוספה על האמור בש"ס סוף תענית בזה, משמעות המנ"א או"ח רלח – לקוטי־שיחות חלק יד עמ' 602, הערה ד"ה 'בנתנם סימן', עיי"ש.

86 "ועי"ז תהיה מעלה נוספת – שני סיומים" (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב... שכפול' קשור עם הגאולה" – 'התועודיות' תשמ"ט ח"ט עמ' 49).

וענייני בית הבחירה⁷¹ השייכים לשחרית⁷².
ואחר־כך סדר תפילת מנחה.

מנחה²¹: וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים ויחל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר ב"דרשו ה' בהימצאו". יהללו. חצי קדיש. שמונה־עשרה. אומרים 'נחם' בבונה ירושלים, ו'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה'⁷³. שכח 'נחם' – אומרה בברכת 'שמע קולנו' אחר 'עננו', או ב'רצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'ועל כולם', ואם שכח – אינו חוזר²¹. שכח 'עננו' – יאמרנה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'יהיו לרצון'⁴¹. בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין גואל לרופא, 'נחם' בבונה ירושלים, "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו..." (או נשיאת כפים – לנוהגים אותה בכל יום. ונוטלים ידיהם תחילה עד הפרק⁷⁴). קדיש תתקבל. עלינו. קדיש יתום²¹.

לאחר מנחה⁷⁵, (קודם השקיעה⁷⁶) מניחים תפילין דרבנותם⁷⁷ ואומרים קריאת־שמע, קדש,

הערה 73, אבל כאמור, מהלשון 'כל השיעורים' משמע שסדר האמירה צ"ל דווקא אחרי שחרית, וכדלהלן הערה 37 (ככל שבירתי, התניא שהיה הרבי אומר בזמנים מסויימים לפני שחרית לא היה השיעור היומי).

71 ראה ספר־השיחות תנש"א ח"ב עמ' 196 (ושם, שיש לזה השלמה במוצאי היום).

72 ראה גם אג"ק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חת"ת בסמוך לשחרית. ובשו"ע אדמוה"ז סי' קנה ס"א, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הנלמדים ביום.

73 מי שאינו מתענה, לא יאמר 'עננו' (גם לא 'ביום צום התענית הזה'). ראה הדעות בזה בפסקי תשובות סי' תקס"ה ס"ק א.

74 הוראת הרבי ביו"כ, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אול־תשרי עמ' ריו, ושם הם צריכים ליטול ידיהם במוצאי היום ג"פ לסירוגין עד הפרק.

75 הרבי נהג תמיד להניח בבוקר (ראה לעיל) רק תפילין דרש"י. למנחה הניח שוב תפילין דרש"י, ולאחריה חלץ אותן בחדרו והניח תפילין דשימושא רבא, ואח"כ דר"ת ודראב"ד (כהסדר ב'היום יום' יט מנ"א).

[כתב לנו בזה הרב מני מנחם מענדל שיחי' וולף, ששמע מהרב יהושע מונדשיין ז"ל, שבדק וראה שהרבי ירד לתפילת מנחה בתפילין דר"ת, ושכך ראה אצל כל המשפיעים בישיבת תומכי תמימים בלוד ובכפר חב"ד, שהיו מניחים ר"ת קודם תפילת המנחה ואומרים ד' פרשיות ומתפללים תפילת מנחה בתפילין דר"ת. ושמעתי פעם הסברא, עפ"י קבלה, שאין ר"ת לאחר תפילת המנחה. המערכת].

76 ראה פסקי הסידור אות נג. 'סידור רבינו הזקן עם ציונים והערות' עמ' פג. אך מסתבר, שמי שלא הניח עדיין – יניחם גם אחרי השקיעה.

77 לעצם ההנחה בת"ב – 'מסיפורי כ"ק מו"ח אדמו"ר על'

כתב הרבי: "על-פי מנהג ישראל, אשר תורה היא, לקדש הלבנה דווקא במוצאי תשעה באב, הרי הזמן גרמא לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל ענייני תשובה והתורה ומצוותיה, שהן המבטלות סיבת הגלות, וכיוון שגדול כוח החלטות הנעשות בציבור - לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתוועדות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועינים מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והידור בקיום מצוותיה, התוועדויות בפרט ביומין זכאין הסמוכין לט' באב, ועל-כל פנים: בחמשה-עשר באב, ובשבת "שלו" שלאחרי, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים חודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה - חזקת תורה ומצוותיה ומתוך שמחה וטוב לבב תמיד כל הימים"⁸⁷.

"אם יתעכב חסוֹשֵׁלֹם משיח בימים הבאים, ימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי זה, עד חמישה-עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' - הלכה) גם עם נתינה לצדקה. ובמקום המתאים - לקשר את ה'סיום' - "יומא טבא לרבנן" - גם עם סעודה והתוועדות.

"ויש לפרסם זאת בכל מקום האפשרי, הן במקומות שכבר קיימו זאת בימים שלפני-כן - שימשיכו בזה, ובתוספת חיות וחיזוק, ועל-אחת-כמה-זכמה במקומות שאליהם הפירסום לא הגיע - שיגיעו לשם ויפעלו לעשיית 'סיומים' גם שם,

(87) ממכתב (כללי-פרטי) מוצאי ת"ב ה'תשד"מ.

ולהוסיף ב'משפט' וב'צדקה' בכלל"⁸⁸. הנוסעים למקומות שונים לאחר תשעה באב בכדי לדבר עם יהודים אודות יהדות בכלל ואודות תשעה באב בפרט - ייקחו עמם קופת צדקה (במקום להאריך בדיבורים לעורר על נתינת הצדקה) שמזכירה ומעוררת אודות נתינת הצדקה בפועל. וכן "ייקחו" עמהם דברי-תורה מעניינא דיומא שניתן לומר בעל-פה באותיות המתאימות לשומעים (ללא יצירת רושם שבאים לספר להם דבר שאינם יודעים, ועל-אחת-כמה-זכמה שאין באים לעוררם לתקן הנהגתם), בדרכי נועם ובדרכי שלום"⁸⁹.

פעם אמר הרבי: "עניינים הטובים (דתורה ומצוות וכו') שנעשו בשלושת השבועות - יש להמשיך בהם גם אחר תשעה באב, כדי לזרז הגאולה כו'. וגדול זכותו של חודש מנחם-אב, כזמן מסוגל (מזל אריה) לתוספת בעבודת ה'"⁹⁰.

יום ששי

י"ד במנחם-אב

בקריאת שמו"ת קוראים את עשרת הדברות ב'טעם התחנות"⁹¹.

(88) ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 337.

(89) 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 121, 321.

(90) משיחת ש"פ ואתחנן תשמ"א, בלתי מוגה, שיחות-קודש

תשמ"א ח"ד עמ' 409-408.

(91) שו"ע אדה"ז סי' תצד סעי' יא.

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'רנב

ערב שבת קודש
פרשת דברים / חזון
ח' במנחם אב התשע"ח

יוצא לאור עלידי
צעירי אגודת חב"ד באה"ק